

Питання для екзамену з предмету філософії для студентів Гірничого Національного Університету та відповідь – тлумачення на них.

Скорочені змістовні відповіді на запитання з екзаменаційних білетів 2007-2008 навчальний рік

Білет №1.

1. Предмет філософії, її провідна проблематика. Специфіка філософських проблем.

Філософія була і залишається інтелектуальною формою відповіді на глибокі запити людини, вона завжди потрібна людям, особливо, коли життя вимагає вибору, визначення моральної та соціальної позиції.

Предметом філософії є міркування над проблемами людини та її місце у суспільстві та природному явищі. Слово філософія має грецьке походження і означає любов к мудрості, до всіх форм пізнання.

Стародавні філософи Платон та Аристотель розмірковували над проблемами пов'язаними з началом філософії до мотивів, ведучих к міркуванню людей про філософію можна віднести сумніння відносно об'єктивності пізнання, пошуки сенсу життя та інші.

Головне питання філософії – є питання про відношення між буттям та мисленням, матерією та свідомістю.

Друга сторона цього питання – сутність світу та його пізнання. В залежності від рішення цього питання філософі розділилися на такі напрями : матеріалізм та ідеалізм. Філософію можливо зрозуміти як методичну і упорну пробу привнести в свій розум світопоглядні проблеми. Тут ми можемо виділити самостійні розділи філософії такі як : етика, естетика, історія філософії, філософські проблеми технічних та гуманітарних наук, метафізика та онтологія, логіка, теорія пізнання та філософія науки, філософія права, соціальна та політична філософія та багато інших філософських дисциплін.

Порозуміння філософії пов'язано з її тлумаченням як світоглядної дисципліни. Тут зароджується багато інших методологічних та суто наукових проблем; місце людини в світі, філософія покликана тримати весь час у полі уваги та актуальному стані всі основні виявлення людини як людини.

2. Загальна характеристика античної філософії. Провідні школи і напрями.

Антична філософія зародилась у 7 – 6 ст. до н.е. Це – період формування людської свідомості та міркувань. В античній філософії відокремлюють етапи: ранньої класики, зрілої класики, пізньої класики та еліно-римської філософії. Антична філософія вирішує проблеми першоджерел і першопринципів світу та пошуків його цільної основи.

Періодизація філософії:

1. Досократики – це натурфілософи мілетської школи, піфагорійці, елеати, Геракліт, молодші натурфілософи та атомісти.

2. Елліністичний період: стоїцизм, епікуреїзм та скептицизм.

3. В неотомізмі антична філософія має новий розквіт.

Антична філософія поставила дуже багато проблем. Її зміст та тлумачення пов'язані з ідеями Платона, Аристотеля з одного боку, а з другого – Демокрита, Лукреція Кара та інших філософів матеріалістів. При розкритті цих речей треба звернути увагу на протистояння різних шкіл у грецькій філософії.

Білет № 2.

1. Системний характер філософського знання, його основні розділи (онтологія, гносеологія).

Як ми розуміємо, філософія покликана перш за все надати людині орієнтири для її життєвого самовизначення, то структура філософського знання визначається виділенням тих сфер реальності, які можуть орієнтувати людину у житті. Відповідно до цього формуються філософські дисципліни, які ми можемо визначити як онтологічні та гносеологічні розділи філософських знань. Вони включають до себе: сфери реальності, природу, світ, космос, суспільство та суспільну історію, саму людину з її особливостями, сферу духовних та інтелектуальних процесів.

Кожному з сфер реальності належить і специфічний філософський вимір пізнання, скажімо, онтологія, натурфілософія, космологія то що. Структура філософського знання насамперед визначається світоглядними та пізнавальними рисами. Включає в себе розгляд раціонального та чуттєвого пізнання. Це – базові принципи філософського знання.

2. Кант про предмет філософії та її головні напрями. Етичні і теологічні ідеї І.Канта.

І.Кант – видатний представник німецької класичної філософії (1724 – 1804). Головна мета філософії Канта включає , на мій погляд, чотири головних проблеми. Це: Що я можу знати?

Що я повинен робити? На що я можу надіятися? Що таке людина?

У творчій діяльності І.Канта треба виділити 2 періоди : докритичний і критичний Кант був глибинно певен, що філософствувати можна тільки тоді, коли досконало вивчиш комплекс природних та суспільних дисциплін.

Він написав багато філософських творів присвячених цим питанням, які дуже плідно вплинули на пізнавальний процес. Головні серед них: Критика чистого розуму. У цьому творі І. Кант детально розкриває специфіку та методи людського пізнання Джерела пізнання за І.Кантом – це чуття та розум форми чуттєвого пізнання за Кантом дають матеріал для пізнання. Це здібності чуттєвого строю людини. Серед яких є апіорні форми: простір і час Він їх тлумачить як суб'єктивні форми.

Форми розсуду, по І.Канту, – апіорні. Вони фіксуються формами (філософськими категоріями) Розум, по Канту, оперує ідеями. Інтелектуальна активність суб'єкта дає синтез даних чуттєвих форм та апіорних форм розсудка. В наслідок чого ми маємо знання. Наше знання ,по Канту, – творча сила людської фантазії. Але знання, по Канту, не є знання сутності речей. А воно є здібність людини конструювати сам пізнавальний процес. Кант належить по філософському напрямку до агностиків. Тобто він не признає можливості людини пізнавати навколишнє середовище та речі. Тлумачення цих роздумів Канта дуже важка справа. Тут я рекомендую детальніше ознайомитися з самою працею філософа особисто з „Критикою чистого розуму” Це цікаво і корисно. До надбань Канта слід віднести його етичні, естетичні та соціологічні ідеї У сфері моралі Кант виходив з визнання вихідної рівності всіх людських розумів. Він сформулював етичний „категоричний імператив”, сенс якого полягає в порозумінні того, що людина повинна „ чинити завжди так, щоб максима (тобто вираз у формі принципу) твоєї волі могла мати також і силу всезагального закону. Це означає, що людина, обираючи тип поведінки, повинна припускати можливість такої ж поведінки для будь-кого. У сфері естетики І.Кант дійшов висновку, що там де мова йдеться про мистецький смак людини, не діють закони логічного обґрунтування. Естетичні сприйняття є цілісні, неаналітичні, непрагматичні. Вони будуються , як цінності, оцінні.

Думаю, знайомство з філософією Канта, дуже корисно, але тут треба приложити інтелектуальних зусиль. Найкращим тлумаченням філософії І.Канта є монографічне дослідження вітчизняного філософа В.Ф. Асмуса під назвою „ І.Кант”, її я рекомендую здібному студенту.

Білет № 3.

1. Філософські категорії: їх об'єм, зміст та функції.

Без порозуміння поняття „філософська категорія” не можливо серйозно розмірковувати про філософське знання.

Знання фіксуються особистими знаками (слово , поняття, категорія, крапка, знаки, які висловлюють психологічний стан людини до промови) Отже, кожен знак має своє призначення в реченому.

Філософські категорії це дуже „широкі” поняття, зміст яких торкається природи, суспільства, пізнання в їх гранично широких межах. Це вузлові поняття певної га-

лузі знання, сукупність яких окреслює якісну специфіку предмета пізнання даної галузі. Наприклад, матерія, буття, причина, слідство, сутність та інші.

Філософські категорії, як і інші поняття мають зміст і об'єм. Зміст категорій – це зміст відображеного в понятті в її історичному порозумінні. А об'єм – це кількість речей або класу речей, які належать до тої чи іншої групи предметів. Саме тому, що філософські категорії відокремлюють загальні явища якостей, зв'язки і співвідношення матеріального світу вони мають методологічну цінність в пізнанні. Категорії як методологічні принципи, пронизують собою все наукове пізнання. Більш детально вивчати категорії можна звертаючись до монографії В.Н.Сагатовського „Проблеми систематизації філософських категорій”, окремі статті у „філософських енциклопедіях”

2. Перші філософські школи і течії античної філософії. Коло їх теоретичних зацікавлень.

Антична філософія – це філософія стародавніх греків з 7 ст. до н.е. по 4 ст. н.е. Це період охоплює понад 1300 років. Етапи розвитку можна поділити таким чином:

1. Період ранньої класики (натурфілософські школи);
2. Середня класика;
3. Висока класика;

4. Пізня класика, або завершальний цикл античної філософії. До якого входять період елліністичної філософії (4 – 1 ст. до Р.х), Олександрійська філософія (1ст. до р. Х.), римська філософія (1– 4 ст.)

На першому етапі античної філософії природа постала, як її об'єкт, а першою проблемою цієї філософії була проблема пошуку вихідного початку буття. Так звана мілетська школа, Геракліт (544 – 483 до р. Х.), використовував ідеї своїх попередників для побудови цілісної філософської системи. Його головна теза „ Усе тече, усе змінюється”. У течії у ставленні перебувають 4 стихії: вогонь повітря, вода і земля.

Вирази Геракліта: весь цей космос є нічим іншим, як вогнем, що мірами спалахує, що мірами згасає. Геракліт – засновник діалектичного мислення, яке намагається різноманітну сутність миру звести до єдиної основи – вогню.

Платон (427 – 347 до н. Х.) – представник послідовного об'єктивного ідеалізму, який поклав головні риси для розвитку раціональної філософії інших поколінь філософів. Ідеї Платона постають як умови переходу від сприйняття речей до їх осмислення.

Чим є ідеї Платона? Вони відображають сутність речей і існують, на погляд Платона, об'єктивно у формі ідеального.

Платон відділив справжнє буття від того, що надано нам у наших сприйняттях.

Аристотель (384 – 322) до р. Х., провів в Академії Платона понад 20 років. Мав славу одного з найкращих учнів. Він не прийняв теорію Платона, критикував його теорію ідей. Проголосив, що ідея і річ – це одне і те ж. Написав багато філософських творів, присвячених логіки та проблемам пізнання світу. По філософському напрямку він належить к представникам так званої дуалістичної філософії. Аристо-

тель визнавав об'єктивність буття матерії, але її розвиток виводив із ідеальної формою. По стилю мислення Платон розробив екзистенціально-містичний тип мислення, а Аристотель – раціонально-логічний. Завершальним циклом розвитку античної філософії є школи: епікуреїзму, скептицизму, стоїцизму та неоплатонізму. Ці школи за ви мисленням винахідників є школами спадку древньогрецької філософії. Взагалі школи спрямували свої інтереси к соціально-етичним вимірам філософії.

Білет № 4.

1. Світогляд: його зміст, історичні типи. Філософія і світогляд, роль філософії у вирішенні світоглядних проблем.

Саме світогляд включає в себе той світ, в якому живе людина і який ми можемо назвати світом людини. У загальному плані світогляд можна означити, як „форму самовизначення” людини в світі. Світогляд – це сукупність узагальнених уявлень людини про себе, світ. Свої взаємини із світом, своє місце у світі та своє життєве призначення, яке регулює форми поведінки людини. Це – інтегральне духовне утворення

Предмет світогляду – відношення „ людина – світ”. Світогляд синтезує цілу низку інтелектуальних утворень таких як: знання, бажання, мета та інше. Світогляд прийнято класифікувати на основі різних спільних ознак:

- 1) за носієм – інтелектуальний, індивідуальний, колективний ,груповий, релігійний та інші;
- 2) За рівнем світобачення – усвідомлений, неусвідомлений, філософський та інший;
- 3) За історичними епохами – архаїчний, античний, середньовічний, сучасний;
- 4) За морально-цінностними вимірами – егоїстичний, альтруїстичний, гуманістичний, націоналістичні.

Можна пропанувати інші класифікації. За своїми функціями світогляд постає такою формою володіння світом, яка викликана необхідністю;

Інтегрувати людину в світ, подати їй життєві орієнтації, подати дійсність у її людських вимірах, зорієнтувати людину, або суспільство на ті, чи інші духовні та речові цінності.

Філософія виступає як теоретичне ядро світогляду. Тут треба детальніше ознайомитися з такими формами світогляду як : міфологія, релігія, філософія, наука. В сенсі філософського тлумачення цих форм ми повинні міркувати їх не відокремлюючи одна від одного. Бачити і порозуміти те, що світогляд сучасної людини – є синтетична, єдина соціально-істотна форма.

2. Джерела та рушійні сили розвитку. Єдність і боротьба протилежностей як діалектична закономірність.

Філософи завжди намагалися дати відповідь на питання– чи існує причина розвитку? Які рушійні джерела цього явища?

У 18 столітті ця проблема була надзвичайно важливою. Гегель один із перших філософів міркував розв'язати цю проблему. На ідеалістичній основі він сформулював закони, які прояснювали це питання. Одним з таких законів і є закон про єдність та боротьбу протилежностей, який розкриває внутрішні джерела і рушійні сили розвитку. Цей закон відповідає саме на те, чому виникає розвиток. Розвиток виникає із внутрішніх протилежностей, закладених у самих речах і процесах. Для розкриття дії цього закону треба розглянути такі поняття як: „єдність”, „протиріччя”, боротьба, головні і неголовні протиріччя та інше.

Білет № 5.

1. Філософія як світоглядна галузь знання. Її роль у духовному житті суспільства. Про філософську культуру людини.

Філософія постає самоусвідомленою, рефлексійною думкою, яка утримує себе у стані актуальної дії. Отже саме пізнання вимагає до себе міркувань. Істинна філософія – це не розкриття нових якостей, не пізнання конкретних речей, а це – пошук та приєднання до вічних цінностей. За ознаками цього, філософію не можна віднести до науки. А до чого тоді її можна віднести? Її можна віднести до світоглядних дисциплін. На сьогодні – це розвинена система знань спрямованих на виконання людського світоорієнтування, вона повинна включати у свій зміст комплекс наук про основні сфери людського життя та пізнання.

На мій погляд, джерелами філософії є міфологія, релігія, саме філософія в її історичному сенсі та наука. Отже, незвичайно при аналізі проблем виникнення філософії є такі точки зору, як міфогенна та гносеогенна концепції виникнення філософії. Як особлива сфера духовної культури вона використовує різні стилі мислення, але не зводиться цілком до них.

Філософське пізнання розкриває реальний та духовний світ людини в їхньому взаємозв'язку, має вільний, критичний, проблемний і творчий характер.

2. Провідні ідеї, культурна цінність і гуманістичне значення філософії епохи Відродження.

Криза середньовічного світобачення призвели до якісних зрушень у європейській культурі. Це було у 14 – 15 столітті в Італії, де й виникло Відродження.

Світобачення в епоху Відродження орієнтовано на те, що:

1. Природа і земне життя людини мають реальну цінність;
2. Світ і природа являють собою єдине;
3. Людина – найвище творіння Бога. Вона здатна осягати процес творіння.

Що було необхідне зробити, щоб усі виміри людини довести до широкого розуміння?

Відродження пропонує переусвідомити вчення античних філософів та нанести поразку по концепціям середньовічної релігії, опираючись при цьому на науку. Тут ми зустрічаємося з такими видатними діячами культури та мистецтва як: Лоренцо

Вала, Данте Аліґ'єрі, Франческо Петрарка, Микола Кузанський, Марсіліо Філіні, Леонардо да Вінчі та інші.

Гуманізм Відродження мав антропологічний характер, спрямований на:

1. Обґрунтування центрального місця людини в ієрархії світових сутностей;
2. Піднесення гідності людини;
3. Прирівняти людину у чомусь до Бога.

Ідеї пізнього Відродження були пов'язані з вченням Джордано Бруно (1548 – 1600), який розробляв концепцію матеріалістичного погляду на пізнання та чоловіче життя. Він обґрунтовував ідеї, що пізнання розпочинається з відчуття, котрі дають нам образи речей та процесів, а розсудок виводить із цього загальне. Загалом, філософська думка Відродження еволюціонувала від етичного антропологізму до класичної науки. Риси філософії Відродження: антропоцентризм, пантеїзм, гілозоїзм. Доба Відродження має своє привабливе і світле обличчя, вона має свою неповторність та історичну цінність.

Білет №6.

1. Особливості і генезис середньовічної філософії. Філософія і теологія.

Для західноєвропейської середньовічної філософії характерний її зв'язок з християнством. Ця філософія розвивалась впродовж більше понад 1500 років. Головна тема: співвідношення віри та розуму. Перший її період припадає на кінець античності і пов'язаний з початком розвитку християнства. Філософія з часом становиться служанкою релігії. В своєму ставленні вона пройшла період патристики – 2 – 7 століття. Отці церкви розповсюджували християнське вчення з допомогою античної філософії. Видатний богослов Августин Блаженний – один із головних витоків формування середньовічного мислення.

З 9 століття починається період схоластичної філософії. Її метод спрямований на раціональне обґрунтування ідей Божій суттєвості. Тут ми можемо виділити 3 етапи в розвитку схоластичної філософії. Рання схоластика – (11 – 12 століття), розгортається дискусія об „універсаліях” (номіналізм і реалізм), період високої схоластики – (12 – 13 ст.), та пізньої схоластики – (14 – 16 ст.).

Величезний вплив на розвиток християнських ідей та їх обґрунтування з позицій філософії мав Фома Аквінський – (1225 – 1274) Він обґрунтовував, що віра і розум не можуть протирічити одне другому, тому, що вони від Бога. Але філософія і релігія у своїх доказах різняться методами.

Велика мета людини – це блаженство. Людина – це розумна душа і її діяльність повинна бути розумною. Саму блаженність Фома поділяє на теологічні і природні добродії. Божій закон не заважає свободи волі, він діє як внутрішня сила лише у нерозумінні природи.

Ідеї Відродження пов'язані з проблемами Реформації, яка позитивно вплинула на розвиток релігійної думки у бік гуманізації людських відносин.

2. Філософія і інші форми духовної культури.

Ми знаємо, що філософія пов'язана сферою соціально-культурних процесів, які приєднують до себе такі форми духовної культури як : релігія, мистецтво, наука. Науку та філософію споріднює те, що вони базуються на дискурсивному мисленні та прагнуть пояснювати дійсність. Проте, кожна наука має відносно чітко окреслений предмет свого вчення та дослідження. До форм духовної культури ми можемо віднести суспільні явища в між людських стосунках. Це насамперед: політика, право.

Всі форми суспільної свідомості пов'язані між собою. Наприклад, філософію та релігію споріднює те, що вони постають різновидами світогляду. Вони претендують на тлумачення сенсу життя, наставництва, та інші засоби впливу на формування особистості.

Отже, форми духовної культури постають особливою формою людського світо-мислення. Взагалі культура сприяє розвитку людського в особистості і є мірою його розвиненості.

Білет №7.

1. Передумови виникнення філософії в історії. Формування філософських знань(про буття, мислення, пізнання).

Люди завжди розмірковували про їх місце у світі. Хто він такий? Чому має здібності до пізнання? Чи має обмеження людське пізнання і де її межі? Чим людина відрізняється від інших суттєвостей світу?

Отже, світогляд постає формою загального людського самовизначення у світі. Світогляд – це не просто знання, а інтегральне духовне утворення. У процесі розвитку чоловічою свідомості філософія як теорія не може бути найпершою формою світогляду, бо будь яка теорія передбачає існування найпростіших форм знання. По загально прийнятому порозумінню історично первинною формою світогляду прийнято вважати міфологію. Про поняття „міфологія” надруковано гори книжок. Міф – це не казка, не людська алегорія, а це , як підкреслюють досвідчені люди в цьому питанні – це людиностворююча машина. Саме міф – основа для розвитку мислення, пізнання, в цілому – людини. Для людини міфологічної свідомості не існувало окремо дійсності, а окремо – міфу як розповіді про дійсність. Міф був єдиною можливою дійсністю. Не випадково, на базі міфу виникає релігія, потім філософія і наука. Отже 4 форми у світогляді (міф, Релігія, філософія, наука) діють на протязі людського існування і являють собою основу виникнення і формування свідомості. Із цих основ синтетично виникають інші проблеми розмірковувань людей. З часом із міфу відокремилися сфери духовної діяльності: раціональні знання, мистецтво, релігія, фольклор, етичні норми та правила, правові уявлення, філософія.

Таким чином, можна зробити висновок, що історично філософія виникла шляхом відділення із синкретичного міфологічного світогляду.

Різниця між філософією і міфом має деякі риси, наприклад, міфологія формується і функціонує стихійно, філософія постає свідомою та усвідомленою інтелектуальною діяльністю. Автором міфології є народ а філософія має авторську форму мислення та творчу діяльність, міфологія бачить світ цілісним універсальним, філософія – аналітично-дискурсивна діяльність

2. Творчий характер наукового пізнання. Роль інтуїції в пізнанні.

Взагалі, торкаючись цієї теми, слід сказати, люди повинні навчатися керувати своїми здібностями. Це дуже складна річ. Тут треба зрозуміти, людина має чуттєву здібність і раціональну. Дуже глибинно розробив цю тему німецький філософ І.Кант. Хоча він і був прибічником ідей про неможливість суттєвого пізнання речей та процесів (об'єктивно, але його обґрунтування цієї думки має величезний вплив на процес людського пізнання. Формула пізнання. Пізнання починається від „живого почуття к абстрактному мисленню, а від нього к практиці” – такий діалектичний процес пізнання.” Таке розуміння пізнання ніким не відмінювалося. Тут треба ретельно вивчити складові процесу пізнання, а саме – форми чуттєвого та раціонального в пізнанні.

Відносно інтуїтивного пізнання, скажу, що треба відокремлювати чуттєву та раціональну інтуїцію.

Інтуїтивне пізнання – це шлях пізнання, який відкидає саму систему послідовного механізму процесу пізнання, а користується логічною схемою, відокремлюючи випадкові її форми. Інтерес к інтуїтивному пізнанню особливо виріс наприкінці 20 століття, також залишається для нас багато в чому незрозумілим.

Білет № 8.

1. Філософія в новітній період європейської історії. Основні течії і їх провідні ідеї.

Філософія Нового часу розвивається у діалозі з експериментальною наукою і стає більш диференційованою тому і більш систематичною. Формуються нові філософські знання, такі як гносеологія, антропологія, методологія, історія філософії. Історично – це кінець 15 – початок 17 століття. За соціальним змістом це був період формування у Європі буржуазних суспільних відносин. Буржуазія формує машинне виробництво, що змінило всю людську діяльність взагалі.

Методологічні пошуки Ф. Бекона і Р. Декарта були орієнтовані на пошук ефективних методів пізнання. Перший розробив індуктивний метод, другий – дедуктивний. В цю епоху діють такі філософи як : Ф. Бекон, Р. Декарт, Т. Гоббс, Дж. Локк,

Д. Юм, Спіноза, Лейбніц та філософи просвітництва. Всі вони розробляли проблеми гносеології, методології та етики пізнання.

Ф. Бекон зауважує, що формуванню істинного знання заважають, так звані, „ідоли”. Їх треба усунути, давши шлях новому пізнанню.

Р. Декарт— був раціоналістом. Вважав, що емпіричний досвід має мінливий характер, нестійкий. Він стверджував— „пізнання речей залежить від інтелекту, а не навпаки”. Він сформулював 4 правила методу, що сприяють правильній роботі інтелекту.

Методологічні принципи Нового часу були і цікавими, і продуктивними. Вони орієнтували науку на факти та на незаперечну з логічної точки зору розумну очевидність. Інші філософи розробляли загальнотеоретичні принципи гносеології. Наприклад, Дж. Локк, скептик Д. Юм та сенсуалістичний максималіст Дж. Берклі. Вивчення їх філософських ідей дає приріст знання. Особисто— їх треба вивчати та розуміти. Позиція радикального сенсуалізму Дж. Берклі вперше підкреслює, на мій погляд, ідею активності людського пізнання.

Отже, філософія Нового часу приділяла значну увагу дослідженням методу істинного пізнання. Ця філософія досягла нового рівня у розробленні проблем гносеології, у дослідженні людини та суспільних явищ. Вона підносила людський розум, або піддавала його випробуванням. Філософія Нового часу донині залишається школою європейської філософської культури.

2. Про детермінацію суспільних явищ та процесів.

Розвиток суспільних явищ базується на матеріальному способі виробництва. Ми не знаємо інших варіантів виявлення та дій соціального, окрім його функціонування на основі природного. Головним для розуміння соціальних явищ та процесів є те, що людина вступає у новий тип зв'язків, взаємодій, способів задоволення своїх життєвих потреб, а це значить, що не лише предмети зовнішнього світу, а й сама людина набуває соціальної якості.

У чому полягає різниця між соціальними та природними якістьми? Соціальні якості виникають на ґрунті вже наявних природних явищ, які проходять через процеси перетворення, а це значить, що соціальні явища реально існують лише в людському, певним чином організованому та спрямованому способі життєдіяльності. Це означає, що людина не може пізнавати та перетворювати поза тим, чом у чомусь не наслідувати та продовжувати світову космічну еволюцію. З іншого боку людина не може цього здійснювати і поза тим, щоб створювати те, що у межах природної еволюції стає неможливим: тобто, соціальна діяльність виводить предмети діяльності і пізнання на рівень фундаментальних, всезагальних характеристик буття. Соціальні явища— це саме те:

- а) перетворення природних явищ;
- б) сприймаються та оцінюються тільки свідомістю;

в) реалізуються лише у свідомій людській діяльності, та інші стосунки.

Білет №9.

1. Людина як предмет філософського пізнання.

Відповідаючи на це питання, ми повинні сказати, а чи має філософія якусь специфічну ділянку пізнання людини? Відповіді різних фахівців на це питання неоднозначні. Я не думаю, що філософська антропологія— це якраз головна проблема людського пізнання. Але, якщо філософія буде займатися конкретними проблемами людини, то вона буде займатися не своїм ділом.

Пізнання людини засобами філософії— це орієнтація пізнавального акту на ту сферу, яка охоплює проблеми людини з позицій статусу всебічності та багатомірності людини. Тут треба виділити ряд фундаментальних філософських проблем людини, а саме:

- 1) порозуміння проти річного способу життя людини як діяльності;
- 2) підхід до пізнання людини з боку його багато вимірності;
- 3) порозуміння соціального та біологічного у людині;
- 4) розгляд пізнавальних процесів людини, орієнтованих на гуманістичні позиції;
- 5) треба розуміти, що людина суцільно природно не здібна існувати поза межами людського суспільства;
- 6) при розгляданні проблем людини треба користуватися принципом її гармонійного розвитку;
- 7) принцип діяльнісного підходу до розкриття сенсу людини.

Отже, на мій погляд, це програмна система філософського вивчення людини. Кожний з названих принципів— це цілісна програма пізнання людини. Вона повинна розглядатися з позицій історичного розуміння антропогенезу та антропосоціогенезу.

2. Поняття діалектичного заперечення. Його роль в розвитку. Діалектичне та метафізичне розуміння розвитку.

Закон заперечення заперечення сформульований вперше німецьким філософом Ф. Гегелем. Сутність його полягає в тому, що цей закон показує напрям в розвитку. В чому тут справа? А справа тут в тому, що сам процес розвитку можна розуміти як повторення, як ріст та інше. Функція цього закону в тому, що він розкриває сенс „розвитку” як виникнення нового.

Скажу, що не всі філософи погоджені з ідеєю про те, що розвиток має цілеспрямованість від нижчого до вищого. Тут, мабуть, є антропологічні натяги.

Діалектичне розуміння закону заперечення стверджує, що процес розвитку не однобічний, він включає в себе повтор, він багато спрямований, але у цілому він формує розуміння виникнення нового як у природі, суспільстві та людському мисленні.

Білет № 10.

1. Раціональне пізнання, його особливості. Логічні форми мислення і їх роль в пізнанні, переваги і обмеження розумового пізнання.

Аристотель сказав: „усі люди за своєю природою прагнуть здобувати знання”. Отже, пізнання – це природна якість людей і для цього у них є механізми. Назвемо їх: це форми пізнання: чуттєві та раціональні. Пізнання – це розділ філософії під назвою „Гносеологія”, інколи іменують „епістемологією”. Гносеологія була більш характерна для часів класичної філософії, оскільки розглядами пізнання з позицій відстороннього спостереження, а епістемологія – це більше явище неklasичної філософії.

У першому вигляді пізнання постає як процес взаємодії свідомості та дійсності. При осмисленні наведеного розуміння, важливо звернути увагу на те, що реально здійснює пізнання не свідомість сама по собі, не мозок, а людини з усіма її життєвими проблемами, її можливостями та бажаннями. Цей момент входить у поняття об’єкта та суб’єкта, як вихідні поняття гносеології.

Об’єкт у філософському порозумінні – це предмет, явище, котре людиною пізнається, а суб’єкт пізнання – це не людина взагалі, а людина в її історії, тобто соціально-історична людина. Сучасна гносеологія розглядає їх як узагалі невідокремлені.

У філософії виділяються 2 основних джерела знання, чуття та мислення. Їх взаємодія у процесі пізнання дуже складна. Визнано, що людські чуття ніколи не бувають „чистим чуттям”, бо їх неодмінно певним „завантажують” розум, мислення. Раціональне пізнання має такі форми: поняття, судження, умовиводи.

Поняття – це слова (терміни), що фіксують суттєві характеристики класу предметів або окремих предметів.

Судження – це речення, які зв’язують між собою поняття таким чином, що мислення у суттєвих моментах збігаються з процесами реальності.

Умовиводи – сукупність речень (суджень) пов’язаних між собою законами логічного виведення. Є 2 типи умовиводів: індуктивний та дедуктивний.

Чуттєве пізнання фіксує окремі ознаки предметів, то абстрактне мислення, спрямоване на дослідження зв’язків, функцій та відношень між речами.

Кожен із 2 рівнів пізнання є необхідним, але недостатнім для пізнання в цілому, кожен має переваги і недоліки.

2. Свідомість і психіка.

Проблема свідомості дуже складна. Тут є і соціальні проблеми виникнення свідомості і гносеологічні. Під соціальними проблемами ми розуміємо виникнення та порозуміння самої свідомості засобами тлумачення. Це – історичний погляд на розуміння свідомості.

Гносеологічний підхід до розуміння свідомості пов’язаний ідеєю, що свідомість – це специфічна якість матерії. Тут треба розглянути еволюцію матерії в її різних

формах. Видатні вчені стверджували, що у матерії є якість, котра подібна до чуття, і ця якість називається відображенням. У процесі розвитку відображення приймає різні форми, які завершуються свідомістю. Особливість філософського аналізу свідомості полягає у розкритті її буттєвих коренів. Тому до філософських проблем свідомості повинно бути зрозумілим у загальному плані. Сучасна філософія і наука не може дати остаточного і безсумнівного розв'язання цієї проблеми, але наявні на сьогодні концепції походження свідомості допомагають цю проблему висвітлити і багато чого зрозуміти в її розв'язанні.

Сучасні концепції походження свідомості:

1. Релігійна концепція: свідомість є проявом іскри „Божої”, вкладеної у людину Богом при творенні.
2. Концепція єдиного інформаційного поля: свідомість є одним з проявів єдиного світового інформаційного поля.
3. Концепція походження людини та свідомості внаслідок розвитку праці.
4. Дуалістична концепція.
5. Концепція еволюції: свідомість є результатом поступового розвитку форм відображення дійсності.
6. Субстанціональна концепція самопородження свідомості на основі природно-космічних передумов.

Перегляд основних концепцій походження свідомості свідчить про те, що жодна із них не може пояснити усіх складностей свідомості як явища людського буття, але кожна з них виділяє дуже важливі риси свідомості і ми повинні брати їх до уваги, розуміючи їх як фрагменти єдиної картини.

Свідомість та основний носій її предметного змісту – знання – постають сферою ідеального освоєння світу. Конкретні засоби дослідження свідомості будуть проясняти умови, форми, механізми функціонування свідомості, а не її сутність.

Кажучи про ідеальність свідомості, ми повинні розуміти, що при цьому виникає „образ” предмета. А образ має цільний характер. Психіка – це процеси, на яких формується „образ”, а свідомість формується при умовах, коли виникає внутрішня мова „про себе”, тобто – рефлексія. Ця рефлексія формується у словесну форму. Отже свідомість – це речовий (словесний) зміст. Це знання самосвідоме. Це, на мій погляд, філологічний зміст терміна „свідомість”. Але ми не повинні впасти в ототожнення думки, свідомості та мови. Бо мова будується і функціонує залежно від загальних законів матеріального буття.

Рівні свідомості: індивідуальні та суспільні.

Структура індивідуальної свідомості включає в себе: самосвідомість, емоції та почуття, знання, волю, пам'ять.

Суспільні форми свідомості: правова, політична, моральна, релігійна, філософська, наукова, естетична, економічна, історична.

Основні функції свідомості: інформаційна, пізнавальна, творча, оціночна, цілепокладання та інші.

Білет № 11.

1. Філософська система Г.Гегеля. Її загальна характеристика, розробка теорії діалектики.

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770-1831) народився у місті Штутгарті, навчався на теологічному факультеті, закінчив свій шлях ректором Берлінського університету. У своїх працях надав ідеям класичної філософії системно-завершений вигляд.

За своїми філософськими поглядами – він є представником об'єктивного ідеалізму. Він вважав, що основою світу є духовна субстанція – абсолютна ідея, яка є єдністю свідомості та самосвідомості.

Це означає, що абсолютна ідея усе породжує, усе охоплює, все залучає у поле свого інтелектуального споглядання (рефлексія). Виходить так, що абсолютна ідея відбудовує реальність сама із себе. Вона весь час збагачується, нарощує своє змістове наповнення, залишаючись єдиною, всеохоплюючою.

Принцип гегелівської філософії:

1. Принцип тотожності мислення і буття.
2. Принцип всезагального зв'язку.
3. Принцип розвитку.

У своєму розвитку абсолютна ідея проходить 3 стадії: абсолютний дух, об'єктивний дух і суб'єктивний дух. При розгортанні змісту треба наповнити цей розгляд конкретними процесами. Гегель робить це дуже вдатно, водночас і дуже складно.

Протиріччя постають „душею” всієї конструкції гегелівської філософії. Гегелівську філософію характеризують як діалектичну, а самого Гегеля – як видатного теоретика діалектики. Бо він не лише стверджує, а й уперше розкрив зміст та значення протилежних визначень реальності, створив вчення про протиріччя.

Життєвий цикл більш детально, схематично розглянутий у підручнику „Філософія” автор Петрусенко В.Л., „Новий світ” – 2000. с.154 -157.

2. Поняття закону в науковому пізнанні. Його загальна характеристика. Закони природи і закони суспільства.

Наука – це спеціалізований вид пізнавальної діяльності, спрямований на продуктування достовірних знань. В реальному житті суспільства наука постає у 3 виявленнях:

- як сукупність знань
- як спеціальна пізнавальна діяльність
- як сукупність соціальних організацій, інститутів, що забезпечують виконання такої діяльності.

Загальна характеристика законів полягає в тому, що при користуванні законами ми здобуємо знання, які характеризуються всебічністю та необхідністю. Закони можна класифікувати на динамічні, статистичні. Кожен з них має особисту структуру та об'єкт пізнання. Різниця між законами природи та суспільства полягає в то-

му, що закони природи формуються стихійно, а в суспільстві свідомо. Закони суспільства пов'язані з потребами людей, класів, держав. Вони дуже складні і відображають не тільки спосіб матеріального виробництва, а й суспільні форми свідомості

Білет № 12.

1. Про співвідношення понять людина, індивід, особистість. Загальна родова сутність людини та її прояви.

Людина – складне й багатогранне поняття. Якість прояви людини характеризують такі поняття як „людина, індивід, особливість, індивідуальність”.

Поняття „людина” означає від у біологічній класифікації, розумну істоту, що має відмінність від інших істот. Для філософського порозуміння цього поняття пошукувач повинен аналізувати історичні аспекти формування людини, розвиток її у зв'язку з соціальними, етнічними та іншими рівнями її існування.

„Індивід” – це характеристика окремо взятого представника людського роду з його соціальними, психологічними, біологічними якостями. В кожному конкретному індивіді представлені не всі родові якості людства. Тому ми відокремлюємо цілі поняття, особисті риси людини.

„Особистість” – під цим поняттям ми розуміємо людську замість, це психічні та інтелектуальні явища людини, які формуються в результаті його соціалізації, тобто – це якості, що визначаються соціальними ознаками.

Кожне з цих понять вимагає розвернутого тлумачення, виходячи з розуміння соціальної суттєвості людини, яка, по вченню К.Маркса, – є соціальною. Безумовно, ми не можемо однозначно ствердити, що людина включає в себе усі соціальні якості. Це так. Але ми можемо певно ствердити, що родова сутність людини має соціальну сутність в розумінні того, що сама соціальність тлумачиться як буття людини, яке постає складним, багаторівневим. Від відповіді на це питання залежить як наше розуміння людини, так і осмислення того, на що в першу чергу переважно спрямувати зусилля в процесі формування людини. Це питання досить складне та спірне для філософів, психологів, учених: як розуміти сутність людини?

На мою думку, людина має якісь онтологічні, природні, якості, які суттєво відокремлюють його від усього іншого. Я маю на увазі, наприклад, то, що людина має генетичну, а значить матеріальну основу для прийняття людської мови, порозумінню на абстрактному рівні. Ні одна жива істота, хоч і включена у соціальність не формується як особистість з ознаками свідомості.

2. Етичний раціоналізм Сократа.

По перше – Сократ представник давньогрецької філософії, засновник етичного підходу к порозумінню людини.

Він перший в історії філософії наголосив, так званий, антропологічний поворот у філософії. Розробив у формі діалогів інтелектуальні основи для порозуміння людини, форм його поведінки. Він – перехідний філософ від натурфілософських ідей к розумінню сфери людської життєдіяльності, критикував позиції софістів. Сократ вважав, що людина повинна ґрунтувати свою поведінку на надійних знаннях, які повинні бути остаточними, незмінними та завершеними. Справжні знання, за Сократом, слід шукати в собі („Пізнай себе”), оскільки безсмертна душа людини, пройшовши коло „космічних перевтілень”, потенційно знає усе. Сократ жив так, як філософствував, а філософствував так, як жив.

Сократ, на мій погляд, помилково стверджував, що людина впадає в безрозсудність, деформує свою поведінку по відношенню до інших тому, що не знає етичних норм. Якби люди знали етичні норми, вони б не робили помилок. Дійсність стверджує, що дуже багато і законодавців, і людей досконально знаючих етичні норми роблять порушення. Взагалі дати дедукцію етичних норм, я думаю, не можливо. Це вже інша річ.

Білет № 13.

1. Засновники Новоєвропейської філософії. Р.Декарт про ефективність наукового пізнання, роль методів у пізнанні.

Філософія Нового часу являє новий рівень у розвитку європейської філософії: вона розвивається у діалозі з експериментальною наукою. Філософія досягає нового рівня деталізації наукової проблематики.

Ця епоха охоплює період з 17 ст. До кінця 19 ст. За соціальним станом це був період формування буржуазних відносин, спрямований на прискорення темпів життя, зростання масштабів соціальної динаміки.

Філософія починає розвиватися у діалозі з іншими науками. У зв'язку з цим чільне місце у філософських пошуках посідає розробка філософських методів досягнення істини. Філософське знання вимагає нового рівня систематизації – утворюються філософські системи.

Першим філософом Нового часу був Ф.Бекон (1561 – 1626) у своїх творах „Новий органон”, „Нова Атлантида” та інші, він передбачав важливу роль науки в розвитку суспільства.

Аналізуючи стан речей у пізнанні, пропонує свій метод продуктування знань. Це, так званий, метод „бджоли”, у процесі пізнання люди повинні боротися з „ідолами”, це помилки, завдяки яким людина допускає помилки, треба очиститись від цих помилок.

Методологічні позиції Бекона – емпіризм (факти), метод пізнання „індукція”.

Ця ж проблема хвилює Р.Декарта (1596 – 1650), який у питанні про метод пізнання займав іншу позицію. Він – раціоналіст: вихідна основа пізнання – діяльність розуму, а метод пізнання – дедукція (мислю – отже існую). Декарт дуже часто підкреслює, що пізнання речей залежить від інтелекту, а не навпаки. Хоча він і зро-

зумів значущість чуттєвого пізнання. Розробляючи метод пізнання, він сформулював 4 тези, що сприяють правильній роботі інтелекту.

Правило 1 – наголошує, що за істину можна прийняти тільки те, що ясне, виразне, самоочевидне.

2 правило – вимагає ділити складне питання на складові елементи.

3 – правило – скеровує на шлях пошуку складного через просте.

4 правило – передбачає перелік (повний) усіх можливих варіантів, фактів для аналізу й отримання нових знань.

Прийнявши цей метод, будь-яка людина може їм скористуватися і отримати надійні результати.

Розум за Декартом містить в собі початкові ідеї.

Вроджені ідеї – це ідеї Бога, буття, число, протилежності, свободи волі, свідомості, існування самих понять.

2 Сюди входять аксіоми логічних суджень.

3. та тих, що виникають з чуттєвого досвіду, і тих, що формує сама людина.

Більш детальніше з методологією Декарта можна ознайомитися за його творами.

Таким чином, перші методологічні розвідки у філософії Нового часу були цікавими і продуктивними. Вони орієнтували науки на факти та логічну незаперечність.

2. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Їх конкретна і історична зумовленість.

У процесі пізнання людина має відносини з такими речами як : людина, предмет, сукупність понять, знань накопичених суспільством. Всі ці речі пов'язані між собою. Визначимося з їх поняттями.

Суб'єкт пізнання – це людина, що постає вихідним пунктом життєвої та пізнавальної діяльності, що здобуває знання, будує теорії та концепції. Ця людина – соціально-історична. Що це означає? Скажімо, чи появилися б пізнавальні якості Платона у XX ст. І якими б вони були? Суб'єкт пізнання – це активна діяльність.

Об'єкт пізнання – це фрагмент будь-якої, на якій сформована пізнавальна діяльність. Стверджую – це об'єкт будь-який, що включений в пізнавальну діяльність.

Між суб'єктом (в даному сенсі), людиною і об'єктом пізнання є діалектичний зв'язок. Пізнавальні якості людини залежать не тільки від його свідомості, але й від рівня складності об'єкта. Тобто, чим складніше об'єкт пізнання, тим більше розвинена має бути людина.

Отже можна констатувати: пізнання не можна розглянути однобічно. Воно розвивається під впливом багатьох вимірів.

Білет №14.

1. Матерія і рух. Загальні характеристики і основні форми матерії.

Поняття матерії— це центральне поняття у філософії. У реальній дійсності дуже багато предметів, процесів. Що лежить в їх основі? Ця проблема хвилювала і представників натурфілософії і представників сучасної теорії єдиної матерії. Отже процес виробітки поняття матерії формувався від конкретно-чуттєвого пізнання до рівня абстракції. Це вода Фалеса, вогонь Геракліта, число Піфагора, атоми Демокрита, субстанція Б.Спінози. Без глибинного порозуміння сутності матерії неможливо пізнати мир.

В історії філософії поняття матерії ототожнювали з субстанцією. У 19 ст. поняття „матерії” визначали через загальні якості усіх предметів, явищ природи і суспільства. Сьогодні усім зрозуміло, що неможливо визначати матерію через конкретні форми її проявлення. Матерія – це філософська категорія для визначення об’єктивної реальності даної людям через їх чуттєвість. Рух і час – це головні атрибути матерії

2. Діалектика універсальних зв’язків. Різноманітність зв’язків і їх системний характер.

Діалектика – це особливий метод пізнання дійсності. Він полягає в тому, що усі процеси природи, суспільства, пізнання розглядаються з позицій руху. Діалектику виявив Гегель. Хоча в його виконанні вона постала настільки складною та абстрактною, що її прийняти та осмислити виявилось проблемою.

Гегель вважав, що його діалектика – є спосіб самовиявлення та життєвості – Абсолютної ідеї.

В історії філософії виділяють декілька рівнів розуміння діалектики: стихійна діалектика, німецька класична діалектика та марксистська діалектика. У радянській філософії проводились численні дослідження діалектики. Взагалі діалектика тлумачилась в якості „законів розвитку матеріальної дійсності”. Діалектичний процес є єдиним, суперечливим таким, що суперечності не втрачають єдності.

У радянські часи питання філософської методології майже повністю обмежувалися діалектикою. Заради справедливості, скажу, що і в ті часи не всі філософи з цим погоджувалися. Розроблялася і альтернатива діалектики такі як: релятивізм, софістика, еkleктика та інші. Системно– структурний метод вимагає розглядати будь-що, як таке якісно цілісне утворення, яке складається з певних складових частин. Цей метод має окремі деталізації та численні розробки.

Отже методологічна панорама сучасної філософії не обмежується діалектикою. Реальність сучасної людини постає все більш суб’єктивно–акцентованою і тут вже не можна провести однозначної межі між реальними та віртуальними реаліями – все це і відображає методологічна ситуація сучасної філософії.

Білет № 15.

1. Атомістична концепція матерії в античній філософії. Її значення для розвитку філософського матеріалізму.

Представники античної філософії завжди розмірковували про першу основу світу. Це Фалес, Аноксагор, Емпедокл, Платон, Демокрит та інші філософи.

Демокрит – перший античний філософ, який розробив цілісну концепцію порозуміння світу. Він стверджував: в основі усього є атоми. Крім атомів та пустоти більш нічого у світі немає. Атоми мають різну форму, завдяки чому ми маємо різні речі. Атоми вічні, вони переходять їх одної форми до іншої, створюючи багатоманітний світ.

2. Проблеми адекватної пізнаванності дійсності. Причини існування агностицизму.

Пізнання – це процес здобування знань, прагнення оволодіти реальністю, бажання досягти позитивного знання. Пізнання не можливо розглядати однобічно. У реальній дійсності – це органічний елемент життєдіяльності, що розвивається від незнання до знання, від однієї глибини до другої.

Що таке істина? Як стверджував Аристотель: істина – це знання зміст якого не залежить від людини і людства. Це знання, яке відповідає дійсності, тобто відображує її.

Агностицизм – це філософський напрям, у якому стверджується думка про неможливість пізнання сутності речей.

Методологічною основою агностицизму являється абсолютизація відносності людського пізнання. Гносеологічною – невміння тлумачити процес виникнення абстрактного мислення та порозуміння загальних понять. Пізнання, завдяки чому існує, виникнення абстрактного мислення та порозуміння загальних понять.

Що це таке? Відповідь на це питання – це вже інша справа.

Білет №16.

1. Форми руху матерії, їх якості, співвідношення, субординація та взаємозв'язок.

Класифікацію форм руху матерії можна поділити на: механічну, фізичну, хімічну, біологічну і соціальну. Це класична класифікація. Форми руху можна розбити на блоки, які відповідають формам матерії у зв'язку з її розвитком. Це такі як: форми руху у неорганічній матерії, органічній та суспільстві. Кожний з цих блоків характеризує взаємозв'язок фізичної і хімічної форм руху, біологічної та соціальної форм руху. Тут є проблеми специфіки взаємодій форм руху. Тобто, кожній формі матерії відповідає специфічна форма руху матерії. Сучасна наука конкретизує форми взаємозв'язку різних форм руху матерії.

Можна вести мову про форми руху на рівні елементарних частин і на рівні життя як біологічної форми руху, а також про форми руху у суспільному житті. У реальній дійсності вони пов'язані між собою, завдяки чому і існує суспільство, як особистий рівень організації матерії.

2. Про структурованість людської свідомості і психіки, свідоме і несвідоме, свідомість і самосвідомість.

Проблема свідомості належить до найскладніших філософських проблем. Філософія визначає свідомість як таку властивість людини, що забезпечує їй доцільну діяльність та особливий предметно-зумовлений спосіб орієнтування у світі. Є чимало визначень свідомості Це: порозуміння свідомості як найвищої форми руху матерії, і як суб'єктивний образ об'єктивного світу і як функція мозку, і, на кінець, свідомість визначається як свідоме знання.

У зв'язку з багатоманітністю визначення свідомості виникає проблема онтологічного статусу свідомості та її суттєвих ознак. Досить поширеним є тлумачення свідомості як особливої форми відображення дійсності. Слід визначити, що для деяких наук теорія відображення виявилась результативною.

У методологічному плані ми повинні орієнтуватися на те, що свідомість взагалі – це орієнтувально-винахідна діяльність. Вона має свій генезис і окремі форми. Свідомість розвивається на базі психіки. А вона включає в себе інстинкти. Отже психіка виконує функцію взаємовідносин між умовними та безумовними рефлексами. На базі психіки формується свідомість. Вона структурує в себе свідоме і несвідоме. Це – інстинкти, рефлекси, форми чуттєвості і форми абстрактного мислення та інші функції матеріального субстрату. Свідомість виникає історично; це і трудова діяльність, і самосвідомість, і розвиток внутрішньої мови „про себе”. На сучасному рівні науки ми не маємо достатньо обґрунтованої теорії свідомості, але в методологічному аспекті пов'язуємо її з ідеєю про те, що свідомість і матерія пов'язані між собою. Взагалі – це взаємний обмін структурною інформацією різних форм матерії.

Ознаки свідомості: особливий, небіологічний тип поведінки, використання предметів і культури за їх призначенням, оперування змістом реальності, творчість, мова, цілеспрямованість дій та думок людини.

Є багато концепцій походження свідомості, але на сьогодні не існує остаточної відповіді на питання про походження свідомості.

Введення таких термінів, як „ідеальність свідомості” ще більше ускладнює проблему.

Отже, людська свідомість – це унікальне явище дійсності. Свідомість розкривається через систему її функцій, серед яких найперше значення має пізнавальна функція.

Білет № 17.

1. Поняття „світ” у філософії. Його значення в системі „людина – світ”.

Серед філософських категорій значна методологічна функція в порозуміння самого пізнання належить поняттю „світ”. Змістовий характер цього поняття пов’язаний з тим, що у цьому понятті відображається не все буття, не вся матерія, а тільки та частина яка включена в предметно-практичну та пізнавальну діяльність людей.. Отже, світ – це філософська категорія для порозуміння тієї частини буття, яка включена в наукову, предметно-практичну та теоретичну діяльність суспільства. Це поняття у структурному виміру відповідає рівню структурам буття, які включені до людської діяльності.

2. Українська філософія як органічна складова української духовної культури. Загальні особливості української філософії.

Філософія – загально людське явище. Українська філософія в реальному стані – складова частина загальносвітового процесу. Але, відокремлюючи специфіку української філософії, Петрусенко В.П. у підручнику „Філософія”. Львів „Новий світ” 2000 р. На с.218 пише : „ українська філософія не зароджується в поступовому русі власної культури, а запозичується із Візантії вже в досить розвиненому стані. І хоча вона набуває певних конкретно-історичних рис та забарвлень, по сьогоднішній день існують сумніви щодо реальності такого феномену як українська філософія. Цю думку автор обґрунтовує різними цитатами. Я думаю, що це в якоїсь мірі, однобічний підхід к порозумінню самої філософії. Так, дійсно. Можливо в українській філософії не відокремлені явні виміри філософського стиля мислення в її класичному варіанті. Але тут були філософські роздуми, які відображали риси національного характеру світосприйняття українців. Проявлялися вони через літературу, психічну самосвідомість, епос, релігійну думку, шанування індивідуальної свободи, відношення до виховання дітей та інше. Сам же автор підкреслює особливості української філософії, які проявляються у тому, що вона постає внутрішнім явищем української культури; 2 – українська філософія не виявляла схильностей до абстрактно-раціональних системних побудов (я не згоден з такими висновками). 3 . – вона проявляла схильність до моральних постанов та життєвого навчання. 4 .Вона досить сильно інтегрована у літературу, громадсько-політичну думку, культурно-історичні міркування.

У сучасній ситуації розвитку порозуміння української філософської думки надається первинне значення. Тут слід окреслити інтерес к провідним філософським джерелам та філософським ідеям Київської Русі, відродження імен вітчизняних філософів та українських мудреців. Тут багато матеріалів для міркувань. Треба час, бажання і любов до своєї історії, а не нехтування її.

Білет № 18.

1. Класична німецька філософія. Її провідні представники. Загальна характеристика і визначні ідеї.

Німецька класична філософія – це остання форма класичної філософії, вона сконцентрувала і водночас вичерпала потенціал філософської думки класичного типу. Її представники: Кант, Гегель, Фіхте, Шеллінг, Фейєрбах.

Її риси – розуміння світу у його розвитку, проведення ідеї діалектики. Ця філософія збагатила науку і філософію цілою низкою ідейних надбань, до яких можна внести 4 головних принципи:

- 1) принцип активності;
- 2) принцип системності знання;
- 3) принцип її розвитку;
- 4) принцип рефлексії.

За філософськими течіями це представники суб'єктивного ідеалізму (Кант, Фіхте), об'єктивного – Гегель, антропологічного – Фейєрбах.

Усі філософи мріяли про те, щоб філософія була впливовою на свідомість також як і релігія. Кожен з цих філософів був дуже обдарованою та досвідченою людиною. Наприклад, Кант у своєму підході до філософії до 40 років вивчав усі науки, котрі б дозволили йому глибше вникнути у філософію. У його творчості виділяють докритичний і критичний періоди. Кант стверджував: пізнання не є дублювання реальності, не є перенесення речей у людський інтелект, а є діяльність створення інтелектуальних засобів людської взаємодії з світом.

За Кантом джерелом пізнання є здібність людини, яка включає в себе 2 стовпи пізнання, а саме – чуття та розсудок. Він детально розкриває їх розкриває, відокремлюючи їх апіорізм та апостеріорізм. На базі такого розподілення приходиться до висновку, що людський розум може визнати надійним лише таке знання, яке він сам вибудовував на зрозумілих йому принципах обґрунтування з необхідністю. Тут Кант фактично конструює предмет пізнання своїми здібностями.

Канта називають агностиком, тобто філософом, який стверджував думку про неможливість пізнання сутності речей. А що тут тоді пізнається? За Кантом, пізнання – є порозуміння того, як нам даються речі, через наші сприйняття. Є численна кількість критиків його агностицизму. Але заслуга Канта зводиться не до його помилок, це великі помилки, але саме вони продукують форми інтелектуальної діяльності та порозуміння ними керувати.

Методологічною помилкою Канта було – абсолютизація відносності знання, та неможливість обґрунтування його об'єктивності. Це було зроблено іншими філософами. Важливим у філософії Канта є те, що він обґрунтував взаємозв'язок між розсудом, розумом та чуттями. Виводячи самого суб'єкта пізнання на інтелектуальну активність.

Величезна система Гегеля – це філософія об'єктивного ідеалізму, де філософ проводить концепцію розвитку абсолютної ідеї, доводячи цю думку на усі форми світу.

2. Свідомість, психіка, головний мозок. Про співвідношення нейрофізіологічних та психічних процесів.

Саме визначення „свідомості” належить до складних проблем, певне її усвідомлення приводить до розуміння сутності внутрішнього світу людини, ідей, знань.

Філософія визначає свідомість як таку властивість людини, що забезпечує її доцільну діяльність та особливий предмет порозуміння способу орієнтування у світі. Свідомість – це :

- 1) суб’єктивний образ об’єктивного світу;
- 2) це форма високоорганізованої матерії;
- 3) функція мозку;
- 4) це освоєне знання.

Кожне з цих визначень має глибинний сенс. З одного боку, воно підкреслює думку про те, що свідомість пов’язана онтологічно з матерією, що вона є суб’єктивною реальністю, що це функція особливого субстрату матерії – мозку. Тут було б доцільно розкрити такі ключові терміни як: абсолютизація, ідеальне мислення, онтологічний статус свідомості, предметність, цілеспрямованість. Визначення цих термінів потребує написання цілої монографії.

Явне те, що свідомість пов’язана з матеріальним субстратом (мозком), а її зміст із світом, який у даному сенсі є його відображенням. Але це відображення має ідеальний характер. Тобто свідомість – це образ світу, а не сам світ у його онтологічному сенсі. Редукція фізіологічних процесів до психічних та свідомості на сучасному рівні наукових знань практично не можлива. І навряд коли-небудь ця редукція буде науково обґрунтована. Це неможливо. Чому? Тому, що свідомість – це суб’єктивний образ світу, де мислення існує як ідеальне відображення.

Білет № 19.

1. Парні категорії діалектики: одиничне і загальне, сутність і явище.

Категорії – це філософські поняття, які відображають типові, найбільш загальні сторони буття, свідомості та людської діяльності. Ці категорії мають свою історію розвитку і пов’язані між собою. Скажімо: причина та слідство взаємо перехідні. Те, що в одному сенсі є причиною, у другому є слідство. Також і категорії одиничне і загальне. Під поняттям „одиничного” ми порозуміємо конкретне відображення особистого. Стіл взагалі і конкретний стіл. Без знання особистого ми не зрозуміємо часткового та загального. Тобто, ці категорії відображають специфічні сторони самого буття, пізнання.

Сутність і явище. Сутність – це філософська категорія для визначення головного, суттєвого, без чого річ або процес не відбувається. Це те, що визначає сенс. У Платона – це ідеї, у Гегеля – абсолютний розум, у інших філософів – це суттєві ознаки

явищ, процесів. Явища – це категорії для визначення окремих несуттєвих ознак. Але вони свідчать про сутність, виявляють її не у одноактному схопленні, а поступово. Скажімо, бурхлива течія – є слідство того, що річка не глибока. Всі категорії пов'язані одна з одною. Є різні проблеми класифікації філософських категорій. Скажімо – центрова система. Це категорії матерії і свідомості. Одне без іншого для пізнання як гносеологічна проблема не існує.

2. Нормативний характер культури, її визначення і регулятивні функції.

I. Кант казав: „Культура – це набуття розуміння істотою здатності ставити будь-які цілі взагалі.” В ХХ ст. явище культури опинилося в центрі гострих культурологічних, соціологічних та філософських дискусій. Багатовизначенність поняття „культури” визначається предметом її розгляду. Взагалі культура – це вимір людського у людині. Тут дуже багато речей, ключових термінів для її порозуміння.

Культура – це найперше виявлення людини, її суттєвих характеристик і можливостей, та частина дійсності, яка перетворена людиною, але в якій людські творчі можливості проявлялися із ступенем повноти, досконалості та виразності.

Ознаки культури:

- це те, що пройшло через людську діяльність;
- способи технологій, методи творення культурних явищ;
- це сукупність найперших та найвищих духовних та матеріальних цінностей;
- це цінності.

Отже пізнання культури повинно бути спрямовано на те, до чого доторкнулася людська діяльність. Вона має цінність, залежить від соціально-історичного розвитку суспільства. Культура належить до форм суспільної свідомості і у різних народів має свої специфічні вияви.

Білет № 20.

1. Фундатори Європейської філософії Нового часу. Фр. Бекон про наукове пізнання і роль методів, причини заблудження у пізнанні.

Фундатори Нового часу були за соціальним змістом засновниками буржуазних соціальних відносин. Цим відносинам був потрібен новий діючий метод пізнання, і філософи цієї епохи відповідали цим умовам. Формується і новий світогляд, суттєвими рисами якого є : погляд на світ як на об'єкт, на який спрямована людська активність, а сама людина, як суб'єкт виходить як пункт такої активності.

– світ виступає як механічний годинник і людина повинна пізнати цей механізм та його зрозуміти;

- природа – є основа для росту людської могутності;
- людина, спираючись на свій розум, повинна перетворити середовище своєї життєдіяльності, зробити його оптимальним.

Філософія орієнтується на пізнання конкретних наук і розробку всебічних методів. Цим займалися Ф.Бекон, Р.Декарт, Т.Гоббе, Дж. Локк, Юм, Дж. Берклі. Бекон спрямував свої інтереси на емпіричне пізнання і розробив індуктивний метод, а Р.Декарт – на раціональне і розробив дедуктивний метод. Філософи розуміли обмеженість методів і розробляли гіпотетико-індуктивні та гіпотетико-дедуктивні різні пізнання. Усі філософи вважали, що процес пізнання залежить від розуму людей і вивчали природу людських якостей. Тут ми маємо дуже цікавий спектр розгляду проблем, які при досконалому вивчанні можуть дійсно впливати на сучасне пізнання. Я в цьому впевнений і думаю порадити більш детально самостійно займатися філософією.

2. Структурні виміри людини. Біосоматичні, психологічні, соціальні, культурно-духовні чинники формування людини.

Людина дуже складна. Сюди включаються такі поняття як совість. Це термін, що визначає внутрішній центр людської особистості. Концентрацію особистих якостей людини.

Спілкування - перша форма виявлення людської особистості, оскільки саме у спілкуванні людина проявляє те, якою мірою вона є особистість.

Людина, індивід, особа, особистість, індивідуальність характеризують прояви людини, а також інші поняття.

Поняття „людина” означає вид у біологічній класифікації. Істоту, що має принципові відмінності від усіх інших істот, вона вказує на соціально – історичні виміри людини. Поняття „індивід” - означає окремо взятого представника людського роду, якому властиві неповторні і унікальні природні і соціальні якості. Дуже складним є поняття „особи” Під цим поняттям розуміються соціальні якості людини. Це самодіяльна та інтелектуальна одиниця.

Таким чином, ми бачимо дуже складні виміри людини і таку кваліфікацію можна було б продовжити, як у природному, так і соціальному стані. І ми повинні розмірковувати та порозуміти ці явища людських якостей.

Білет № 21.

1. Філософські погляди Аристотеля. Його вчення про матерію і форму.

Аристотель – завершальна фігура у античній філософії (384 – 322), це один із найкращих учнів Платона. Прийняв взагалі вчення Платона він не прийняв його теорії ідей і критикував останнього. Його вчення має різні напрями як соціального, так і понятійно-онтологічного характеру. Аристотель розробляє логіку, етику, політичні проблеми

Він проголосив, що ім'я та річ – це одне і те ж саме, тільки річ існує у реальності, а ідея у нашому пізнанні і торкається понад усім не єдиного, а загального у різних речах. Матерія – це пасивний матеріал. Поза формою вона є у визначеності матеріалу (субстрату) для форми.

В основу логіки Аристотеля покладено вчення про 3 форми (поняття, судження, та умовиводи) Це складні речі, щоб їх тлумачити на сторінках методичних вказівок та напрямів розвитку його філософських думок.

Аристотель – родоначальник дуалістичного напрямку у філософії. Він відокремлював матерію від форми. Прийнято тлумачити, що Платон розробив екзистенціальний – містичний тип мислення, а Аристотель – раціонально-логічний, чіткий та детально продуманий.

Одною із головних рис його філософії є вчення про причину. Він її поділяв на матеріальну, формальну, дійову і цільову. Формою усіх форм він називав світовий розум.

2. Емпіричний метод пізнання : його особливості і форми.

Ми знаємо, що є багато методів наукового пізнання Їх можна класифікувати по різним стосункам. Виділяють емпіричні та теоретичні методи. У сучасній філософії спостерігається методологічний плюралізм; проблеми методу тут вирішуються не на основі методології монізму і не шляхом пошуку якогось єдиного методу. На долю філософії тут полягає впорядкувати процеси мислення. Форми емпіричного пізнання: описи, зведення, протоколи.

Методи : спостереження (безпосереднє, опосередковане), порівняння, вимірювання, описування, експеримент (пошуковий, перевірочний, здійснюючий. Емпіричні методи – це методи, які досить часто застосовуються у повсякденному життєвому досвіді.

У сучасній філософії її напрями вже не сповідують позиції методологізму, а питання методу вирішуються плюралістично в межах провідних філософських парадігм. Методологічна панорама сучасного пізнання дозволяє краще зрозуміти, що і як відбувається у пізнанні.

Білет № 22.

1. Принципи антропологічного матеріалізму. Провідні ідеї і загальна характеристика філософії Л. Фейєрбаха.

Л.Фейєрбах (1804 – 1872)належить до представників німецької філософії, палкий прихильник та один із кращих учнів Гегеля.

У філософії – він є новатором і виступає критиком та філософським аналізатором причин панування релігії у суспільній думці. Він стверджував, що релігія втілює людські мрії та ідеали, змальовує досконалий світ та виконує компенсаційні функції людської недосконалості та страждання. Які він робить висновки із всього цього? Він стверджував, що не людина підноситься над своїм поглядом, а погляд

над нею. Сутність і свідомість релігії вичерпується тим, що вона охоплює сутність людини, її свідомість та самосвідомість. У релігії немає власного, особливого змісту.

На місце любові до Бога Фейєрбах закликає поставити любов до людини, на місце віри в Бога – віру в людину. Погляди філософа на порозуміння людини свідчать про те, що людину він розумів як істотно природне явище і не звертав цільної уваги на соціальність. В основу своєї філософії він поклав антропологічний принцип. Ця філософія мала вплив на європейську думку 19 ст. та постала своєрідним містком між класичною та некласичною філософією.

2. Сучасні наукові уявлення про рівні та форми буття та їх філософське-світоглядне значення.

Категорія буття є центральною категорією, з якої починається тлумачення, порозуміння та практична діяльність людини. Вона включає в себе найширший граничний ступень узагальнення і виступає як головний світоглядний орієнтир. По змісту – це поняття включає в себе факт існування, у структурному вимірі - це матеріальні і духовні явища, які можна класифікувати по дрібнішим стосункам. Це треба для порозуміння. Але категорія (буття) призначена визначити те, що „висловлюється та мислиться, повинно бути суцим, то ж буття є, а ніщо не Є” таке ствердження належить Парменіду.

Слід сказати, ми не можемо стверджувати, що небуття немає. Не буття те ж є, але воно відокремлює факт ставлення і має право на існування. Слідуюча категорія - це категорія „світ”. Це те ж філософська категорія яка призначена для відображення світу, який включений до предметно-практичної діяльності та розмірковуванню. Далі ми знайомимося з категорією „матерія”. Під категорією матерія ми розуміємо реальне буття, яке є дійсним та визначається через людські чуття і існує незалежно від їх. Матерія має складну структуру. Схематично співвідношення та зв'язок цих гранично широких загальних категорій можна відобразити таким чином:

Буття набуває розуміння як категорія „усе”. Якщо дійсність постає перед нами через серію локальних фрагментів, які невідомо де та як починаються та невідомо як і куди зникають, то схопити реальність у статусі буття неможливо. Ця категорія відображає єдність світу, взаємозв'язок його структурних елементів, розвиток, причинно-наслідкову обумовленість та інші риси світу, без яких неможливо його порозуміння та перебудову.

Білет № 23.

1. Поняття матерії, із історії уявлень про матерію її властивості і структура.

Поняття „матерія” - це загальна категорія для відображення реальної дійсності. Люди завжди мріяли над проблемами : чи існує якась єдина основа світу? Фалес, Анаксимандр, Анаксимен. Емпедокл, Піфагор та інші філософи розмірковували над цими проблемами і давали своє тлумачення.

Отже процес формування поняття „матерії” починався з конкретно-чуттєвих форм її порозуміння к абстрактним ідеям. У ХХ ст.. було визначено, що матерія - це філософська категорія для визначення об’єктивної реальності, яка дана людині в його прийнятті через органи чуттєвості і не залежить від їх. Таке порозуміння матерії дало можливість відокремити філософське поняття матерії від її конкретних форм проявлення і мало великий вплив на порозуміння світу.

Матерія характеризується такими якостями, як рух, час, простір, єдність. безмірність, можливість к розвитку, здібність до відображення та інші. Класифікація форм матерії та її форм руху включає в себе безмірність її вимірів: органічна, неорганічна. Біологічна, соціальна форма та інші, тобто підкреслює невичерпаність її якостей і таку класифікацію можна провадити залежно від рівня структур її організації. Наприклад, можна дати класифікацію біологічних форм матерії , або класифікацію форм матерії на рівні елементарних частин, на сучасному порозумінні матерії можна сказати , що вона має системний характер, завдяки чому ми здібні формувати наукову картину світу та його пізнання.

2. Форми розвитку наукового пізнання (наукова проблема, ідея, гіпотеза та інше). Про цінність наукових теорій.

Слід відокремлювати методи пізнання і форми пізнання. В яких воно відбувається. Є теоретичні і емпіричні методи пізнання. Форми емпіричного пізнання: опи си, зведення, протоколи, а форми розвитку знання – це наукова проблема, гіпотеза, ідея, пізнання починається з фактів. Факт – це явище, яке потребує засобів обґрунтування. Формою обґрунтування можуть бути гіпотези. Гіпотеза – це наукове допущення істинного знання, значення котрого невизначено. Це метод розвитку знання, який висуває наслідну експериментальну перевірку передугад як структурних елементів наукової теорії. Якщо гіпотеза знаходить ствердження логічне або експериментальне, то ми маємо науковсеобґрунтування знань, або теорію, якщо ж такого не відбувається, виникають інші гіпотези. На базі фактично підтверджених гіпотез формуються наукові теорії.

Білет № 24

1. Роль діяльності у формуванні людської свідомості.

Скажімо, термін „практика” - означає - діяльність, активність, - це матеріальна, чуттєво предметна. Цілосвідома діяльність людини спрямована на досягнення цілей по перебудові природних і соціальних об'єктів для корисного задоволення потреб людини чи суспільства. Практика багатогранна і має багато вимірів.

Головні форми практичної діяльності людей виготовлення матеріальних цінностей. Це сукупна діяльність людства в його історичному розвитку.

Суспільна практика знаходиться в єдності з пізнавальною діяльністю. Вона є витоком наукового пізнання, рушійною силою розвитку, формує самого суб'єкта діяльності, тобто людину. Практика виступає як критерій істини. Наукове пізнання має життєвий сенс, якщо воно включається у життя. Теорія і практика формують єдність протилежностей, в якому практиці належить провідна роль.

2. Філософські школи екзистенціалізму ХХ ст.. про людську особистість, зміст і сенс існування.

Екзистенціалізм має свою історію. У ХХ ст. Постає проблема філософського осмислення людини. Ця проблема виникла на тлі світових воєн боротьбі за права людини, недовіри людей до влади, а також один к одному. Це жах і очікування кінця світу. На цьому фоні виникають основні теорії антропологічному напрямку філософії ХХ ст. Це: екзистенціалізм, філософська антропологія, персоналізм, фрейдизм. Філософія екзистенціалізму формується на ідеях філософії життя та ідеях Гусерля.

Засновником філософії екзистенціалізму вважають німецького філософа М.Хайдегера (1889 – 1976)У центрі його роздумів, безумовно, знаходилась людина. К.Ясперс розмірковував про те, що людина свою сутність здобуває під впливом способу свого існування, а воно залежить від структур людського буття. Всі людські відношення передбачають буття бо воно фіксується перш за все як те, що є. Але буття не стоїть перед людиною у вигляді якогось об'єкту, воно присутнє у будь – якому відношенні до будь якого об'єкта як модус цього відношення, або як нескінченний горизонт людської предметності.. Буття представ перед нами як рух в часі.

На відміну М. Хайдегера К.Ясперс розуміє людину як історично і природно незавершену. Тобто ми маємо ситуацію відсутності сутності людини як природнього явища, а його сутність формується засобами соціальності. Тут дуже багато глибинних думок, які потребують реального вивчення.

Філософський екзистенціалізм А.Камю, Жан Поль Сартр зосередив своє бачення на людині. Її внутрішньому самовідчутті та переживанні. Тут включені такі категорії, як страх, „ смерть „, нерозумність”.

Сартр виходив із ідеї феномена, із факту початкової науковості та порозуміння світу. Але цей початковий феномен формується нашою свідомістю. Вихідною влас-

тивістю людини по Сартру – є свобода. Смерть Сартр оцінює негативно, як припинення свободи.

Оцінюючи філософські роздуми Сартра про свободу . як свободу вибору, скажу, - це абстрактно – гуманістичний підхід. Дійсність набагато складніше. Якщо А.Камю для придбання свободи пропонує бунт, то Сартр вибір фактично приєднується до тези – „ свобода – це пізнана необхідність”. Сартр був громадським діячем, відвідав у 1969 році СРСР, був у Києві та Львові.

А.Камю (1913 – 1960) створив свій варіант філософського осмислення буття. Що до філософії – це філософія буття людини, як „ буття в абсурді „

Головне питання філософії по Камю – це проблема самогубства . Чи стоїть життя того, щоб його прожити? Ось головна думка А.Камю. Не дивлячись на крайній песимізм такого вчення, слід сказати, що ці думки ведуть до глибинних розмірковувань.

Ідеї екзистенціалізму мали величезний вплив на розвиток самосвідомості, на мистецтво, політику. Не помилюсь, якщо скажу і на розвиток наукового пізнання. Це особлива переоцінка майже уже „переоцінених” якостей.

Білет № 25.

1. Аргументи агностиків стосовно принципової неможливості пізнання і як їх можна спростувати.

Агностицизм (від грецького – недосягнений для пізнання) , філософське вчення, яке стверджує про неможливість вирішити питання про сутність пізнання дійсності.

Представники агностицизму Д.Юм , І.Кант стверджували, що пізнання має річ лише з психічним опитом людини і принципово не може вийти за його межі. І.Кант показав , що логічним методом неможливо встановити зв'язок між об'єктивним світом та системою знань, і що природа пізнання не може бути зрозумілою без аналізу пізнавальних здібностей суб'єкта. Самі здібності він розкладає на чуттєві та раціональні форми. І.Кант в дуже складній формі обґрунтовує неможливість об'єктивного пізнання сутності речей. А що можливо? Можливо пізнавати як предмет, річ діє на наші сприйняття. Фактично пізнавальну діяльність він конструює здібностями самого суб'єкта, а пізнання – є можливість людини конструювати об'єкт пізнання. В чому ж тут помилка? Якщо коротко відповідати, то Кант підкреслював неможливість пізнання сутності речей через те , що сам процес пізнання розглядав як розумозірцевий, суспільна практика розглядалась Кантом ідеалістично. Методологічною основою агностицизму є абсолютизація відносності пізнання, неврахування практики.

2. Життя і філософія Сократа.

Сократ (399 – 469 до Р.Х.) - трагедійний філософ не тільки античності, але й безмірного часу людської істоти. Це людина, яка силами розуму хотіла вимірити людське пізнання і направити його у русло етичних відносин поміж людей. Про

Сократа написано гори книжок. Ці книжки заперечують один одному суперечності доходять майже до крайностей. Що хотів, про що мріяв цей історичний мудрець? На кінець – чим він знаменитий, крім трагічної смерті?

Він був засуджений до смертної кари „за видум нових богів та розпал юнацтва”. Він ніколи нічого не писав і знання про нього ми маємо з сократичних творів Платона. Він був скоріше мудрецем ніж філософом в традиційному сенсі. Він негативно відносився до натурфілософії і зосередив свій розум на людських проблемах.

Його теорія пізнання складається з питань і відповідей „бесідуючи х”. Сократ розмірковував над тим, що є благо, мудрість, справедливість, використовував індуктивні докази та надавав поняттям загальні визначення. У етиці дотримувався раціоналізму, стверджував, що добродій не стане поступати хибно і ганебно.

Заслуга Сократа полягає в тому, що у його практиці діалог ставав головним методом знаходження істини. Раніше догматично постулювали головні принципи вчень, а Сократ критично обґрунтовував усі можливості вчення. Пошук у методологічному, етичному сенсі має значний вплив на сучасну дійсність та її порозуміння. Наприклад, у США найбільш прагматичній державі у світі, формуються Сократичні школи. Я маю на увазі в першу чергу підручник Рональда Гроса „Путь Сократа”(Мінськ, 2004р), у якому автор рекомендує користуватися особливими Сократівськими принципами для досягнення успіхів. Образ Сократа створений Платоном увійшов в історію розмірковую чого людства, як приклад абсолютно чесного, незалежного мудреця. Це дуже актуально для сучасного світу. Поєднати думку, слово і діяльність в одне завжди було почесним для справжньої людини.

Білет № 26.

1. Особливості ранньої (досократівської) грецької філософії, її визначальні ідеї.

Цим терміном визначають ранніх грецьких філософів 6 – 5 ст. до Р.Х., а також їх преемників. Філософія досократиків розвивалась у Іонійських містах, Малої Азії Італії, та Сицилії. Ця філософія була орієнтована на матеріально-предметне порозуміння світу, розмеженість антропологічної та етичної проблеми. Центр уваги - космос, метод – аналогія, донаукова картина світу . Школа Парменіду дала програму розвитку середньоевропейської метафізики, зразок логічного конструювання буття. Людина виключена із порозуміння загально-космічного життя. Тут ми не бачимо, відокремленого порозуміння матеріального та ідеального. Внутрішній рух розвитку до сократичної філософії був спрямований на формування логіко-теоретичного обґрунтування можливостей чуттєвого світу порозуміння руху та його багатоманітності. Тут треба назвати школи : мілетська, елейську, піфагорійську, Емпедокл, Анаксагора.

2. Чуттєве пізнання, його особливості, форми переваги і обмеженість.

Пізнання виступає у різних формах. Насамперед, виділимо чуттєву і раціональну, які розглядаються як узагалі невіддільні.

Чуттєвий рівень пізнання спрямований на окремі властивості та ознаки речей і виступає у таких формах як: відчуття, сприйняття, уявлення. Результатом чуттєвого пізнання є створення образу реальності. Чуттєве пізнання – це фіксація окремих властивостей та ознак речей органами чуття людини. Він сам по собі ще не творить знання (побачити річ – це не значить її пізнати, або зрозуміти, але воно дає такий компонент поза яким не можливо пізнання. Слід сказати, що на рівні відчуття у діяльність чуття втручаються розумові операції, бо з'єднувати елементи відчуття у сприйнятті можна по різному. Відчуття має свої межі, тобто не все ми можемо бачити, відчувати та інше. Відчуття мінливі, нестійкі, відносини. Самі відчуття не дають нам надійного критерію для розмежування суттєвого та несуттєвого. Ці недоліки ліквідуються подальшим рівнем пізнання раціонально-логічним мисленням.

Білет № 27.

1. Суб'єкт і об'єкт пізнання їх конкретно-історична зумовленість.

Пізнання це дуже складний процес, у якому присутні: пізнаюча людина, об'єкт пізнання, сукупність теорій принципів понять та інших словесно оформлених знань, форми суспільної свідомості.

Під суб'єктом пізнання у філософії розуміється історично сформована людина із усіма її якостями.

Під об'єктом пізнання у філософії розуміється не кожна річ, явище, чи об'єкт. Тут розуміється все те, на що направлено наше пізнання.. Між об'єктом і суб'єктом є нерозривний зв'язок. Тобто: пізнавальний об'єкт залежить від суб'єкта, його якостей та здібностей, але й сам суб'єкт формується під впливом об'єкта, скажімо, його структурними вимірами, многогранністю. При вивченні людини треба знати дуже багато. Сюди включаються не тільки фізіологічні, а і психологічні виміри людини, біологія, соціологія та інші речі. Вивчення комп'ютерів, техніки потребує специфічних знань та різноманітних здібностей людини. Тобто процес пізнання діалектично зумовлений.

2. Форми суспільної свідомості: моральна та правова свідомість.

У філософії форми суспільної свідомості визначаються з матеріалістичних та ідеалістичних позицій. Під формами соціальної свідомості розуміються: політичні, правові, релігійні, моральні, філософські та інші форми свідомості. Вони мають свою історію і тим чи іншим чином уявляють відображення суспільної діяльності

Форми моральної свідомості відображають права, звичаї, поведінку людей. Вони є одним із головних засобів нормативної регуляції дій людини у суспільстві. Мо-

раль регулює поведінку і свідомість людини у всіх формах суспільного життя. Праці, бутті, науки та міжнародних відносин. Предметом вивчення цих явищ займається етика. Мораль АПК соціально-всебічне значення і розповсюджується на всіх людей, фіксуючи у себе те загальне і головне, що формує культуру і поведінку людини. Мораль не пов'язана прямими напями з юридичною відповідальністю. Для цього у суспільстві напрацьовані форми правової свідомості. Це узаконені явища якими повинна користуватися кожна людина у тому чи іншому суспільстві. Без правових форм існування суспільства практично неможливо. Форми правової свідомості постійно удосконалюються, але це окрема дисципліна, яка займається законотворенням правових норм та забезпечення їх дій.

Білет № 28.

1. Філософія Фоми Аквінського його погляди та т тлумачення релігійних ідей християнства.

Основні світоглядні орієнтири під час переходу від античності до Середньовіччя змінюються на протилежні. Людина середньовіччя зосереджується на внутрішньому, духовному. Людське життя набуває цільового спрямування, а історія часового виміру. У період середньовіччя осмислюється християнство.

Середньовічна філософія має два етапи освоєння розвитку. Перший – апологетика та патристика (з 3-го по 9 ст.). Другий - схоластика (10 - 16 ст.) Схоластика має етапи: рання, зріла, пізня.

Вихідним джерелом середньовічного світобачення постає Біблія у складі Старого та Нового Завітів. Тут займаються тлумаченням текстів, їх вивченням, апологетикою, яка народжує жорстоку боротьбу з язичеською мудрістю.

Фома Аквінський засновник одного з найважливіших напрямів християнської філософії. Що він зробив для свого увіковічення? А зробив він дійсно багато. Спираючись на Аристотеля, він створив філософсько-теологічну концепцію, що включила в себе майже всю проблематику теології і піднесла її на новий рівень розв'язання. Його вчення часто тлумачать, як концепцію симфонії віри та розуму. Він розробив концепцію про умови цієї симфонії. Кажучи про умови симфонії розуму і віри він стверджував, що :

1. Існують істини, які можна осягнути природним розумом;
2. Істини, які перевершують людські можливості - (це створення світу, спасіння, безсмертя);
3. І існують істини, які можна зрозуміти як з допомогою віри, так із допомогою розуму. Симфонія передбачає підпорядкування природного раз ума істинам об'явлених у разі їх зіткнення.

Він розповсюджував синтетичний стиль мислення, питався примирити раціоналістів та концептуалістів, віру і розум, божественну визначеність долі та свободу волі.

Вчення Аквінського проголошено офіційною філософською доктриною Католицької Церкви.

Отже, філософія Середньовіччя була складовим елементом християнського світобачення і була зосереджена на осмисленні духовних цінностей. З одного боку тут „відбулася теологізація” філософії, а з іншого – проходила „раціоналізація” (філософізація) теології.

У межах середньовічного християнського філософствування поступово відбувалося нагромадження знань та ідей, які сприяли виникненню сучасної цивілізації та науки.

2. Буття та його форми. Філософський аналіз.

Буття – це філософська категорія, яка фіксує сутність та взаємозв'язок предметів та явищ. Воно може проявлятися у різних формах. У формах:

1. Буття речей та процесів
2. Буття людини та її буття у світі речей
3. Специфічне людське буття, як спосіб діяльності у матеріальній та духовній сферах.
4. Буття духовного, ідеального у (індивіді)
5. Буття об'єктивного, це те, матеріалізовано у культурі,
6. Соціальне буття та багато інших форм. Кожна з цих форм має свою особисту структуру та специфіку. І розгляд її потребує спеціальних знань та світоглядних міркувань.

Білет № 29.

1. Філософська думка в Україні. Загальна характеристика.

У 18 – 19 ст. філософська думка в Україні досягла своєї повноти, коли сформувалась і одержала розвиток філософія Г.С.Сковороди. Дальший розвиток українська самосвідомість одержує у творчих напрямках Куліша, Юркевича та поетичній творчості Т.Г.Шевченко . Особисту гостроту приймають проблеми пошуку сенсу життя, свободи індивіда та інші. Цей період характеризується інтересом освічених кіл українського суспільства до історії свого народу і своєї держави. Виникають питання сенсу життя моральної самодостатності.

Філософські роздуми Г.Сковороди про людину, що вона невичерпна, а тому пізнання завжди є самопізнання. Бог для Сковороди є природа, світовий розум, правда, судьба. Саме у єдності з Богом, внутрішнім спокої свого серця людина знаходить свою долю. Сковорода стверджував, що людина може бути щасливою, знайшовши свою природну здібність.

Доказом того, що у стародавні часи український народ був високорозвиненим є свідоцтва результатів вивчення культури, а пізніше і геніальні пам'ятники українського народу написані у 9 і переписані у 16 столітті „ Велесова книга”. Філософські думки цієї праці – свідоцтво того, що український народ вірить у свої сили.

Особливого розвитку філософська думка в Україні набуває у Київській Русі. Виникнення філософії Русі проходило у процесі розвитку конфлікту між слов'янським міфологічним світобаченням та Християнським. Київська Русь – перша слов'янська

держава де виник перехід від міфологічного до релігійного і від релігійного до філософського світогляду. Цей перехід прискорився у зв'язку з прийняттям християнства на Русі. Світоглядна культура на Русі приділяла увагу таким важливим проблемам, як природа, душа, тіло, духовність, Бог, диявол.

На початку 12 століття з'явилися „Повість временних лет”, „слово о полку Ігоревім”. Вони також є витокami філософської думки Київської Русі. Філософська думка Київської Русі мала християнський характер. Саме тут приділялась увага етичної проблематиці, філософським роздумам про людину та його поведінці.

2. Простір і час як філософські категорії.

Простір – звичайно протяжність, час – довго тривалість. Простір і час мають свої властивості. Простір володіє тривимірністю, він симетричний, таким чином нема необоротних процесів, простір однорідний (кожна точка простору може бути взята за початок координат), простір ізотропний, таким чином нема привілейованих напрямів. Час – тривалість, він асиметричний – необоротний. Час може сприйматися по різному: циклічний час (календарі), час може сприйматися як деяка симетрія, так як ряд процесів не є необоротними (з'єднання Н і О₂ дає Н₂О); час може сприйматися як стріла, таким чином час не оборотний: не можна повернутися у минуле. Час відрізняється від вічності. Вічність не змінюється, не має часу, вічність – це завжди теперішнє. Простір і час довго в історії розглядувались окремо. Демокрит вважав, що є порожнеча – час і вмістилище – простір. Ці погляди підтримував Ньютон. Лейбніц по-іншому підійшов до розуміння часу і простору, як до властивостей руху. Є дві теорії відносності: спеціальна, в ній були об'єднані поняття рух, простір і час. Вони, як властивості матеріальних об'єктів змінюються від швидкості їхнього руху, як і маса, яка виникає зі швидкістю руху. З'являються поняття маса спокою і маса руху. Простір і час змінюються в залежності від швидкості руху; ритм часу скорочується і лінійні розміри тіла скорочуються. Отже не існує єдиної системи координат і було введено поняття – просторо-часовий інтервал – це величина, яка не змінюється при переході від однієї системи відліку до іншої. Це інтервал дозволяє змінюватися простору і часу в різних напрямках, що дозволяє йому залишатися постійними. Спільна теорія відносності зв'язала поняття маси, простору і часу. Ритм часу сповільнюється. Простір викривляється під дією поля тяжіння. Спостереження під час сонячних затемнень показали, що простір викривляється. З цього були зроблені висновки на основі геометрії Лобачевського (від'ємна кривизна) і Римана (додатня кривизна), що при додатному викривленні простору всесвіт замкнутий, а при від'ємному всесвіт нескінчений. Вирішуючи рівняння Ейнштейна, Фрідман зробив висновок, що наш всесвіт може бути стаціонарним, він або звужується або розширюється. При спектральному аналізі світла було встановлено, що смуги світла зміщаються в сторону червоного – значить об'єкти віддаляються, якщо ж до фіолетового, то об'єкти зближуються. Наш всесвіт розширюється. У всесвіту є горизонт і за межі якоїсь сфери у людини не має можливості вийти. Відкрив розширюючуся систему Хаббл. Становлення всесвіту зв'язують з чорними дірами зверхщільного стану, які відрізняються тим, що в полі їх тяжіння зникає все, навіть промінь світла. Чорні діри – це елементарні частки, зжаті простором і часом. В результаті вибуху з чорної

діри виділяються елементарні частки, що приводить до становлення хімічних з'єднань і становлення всесвіту.

Білет № 30.

1. Філософія у концепції духовної культури людства.

Життя людини у суспільстві – це вміння доведене до мистецтва використовувати матеріальні та духовні цінності для прогресу людства. Передавати їх від порозуміння к порозумінню. Основою розвитку культури є людська праця, засоби його існування та результати. До матеріальної культури належать засоби підприємства і предмети труда. Матеріальна культура – це показник рівня володіння людиною природних явищ.. До духовної культури належать наука, рівень освіти, Мистецтво, норми поведінки.

Культура – результат людської діяльності, це родове явище людини. Вона охоплює не тільки минуле, сьогоденне а й майбутнє. Людина передає свої ідеї і плоди праці поколінням. Між матеріальною та духовною культурою існує функціональний розвиток, але те і інше є культура включаючи в себе матеріальне і духовне у їх сукупності. У матеріальній укладено формуюче його духовне крило, оскільки вона є завжди втіленням ідей, знань, цілей людей, що тільки і робить її культурою, продукти духовної культури завжди викриті в матеріальну форму і таким чином можуть бути об'єктивними., стати формою суспільного життя. Все це дає підстави казати про культуру як таку незалежно від її поділення на матеріальну та духовну. Різниця між суспільством та культурою виявляє її означення як сукупність створених людиною цінностей. Світ культури – це світ матеріальних та ідеальних цінностей . Тлумачення культури як системи цінностей відокремлює культуру від природи і одночасно не дозволяє ототожнювати її с суспільством. Так культура виступає як визначений аспект суспільства, тим самим прояснюється її соціальна природа і разом з тим не знімається проблема співвідношення між культурою і суспільством. Таким чином культура представляє собою міру людського у людині, характеристику розвитку людини як суспільної якості.

Таким чином , культура існує у взаємодії матеріального та духовного. Багатомірність культури визначається її предметом. Ми можемо казати про фізичну культуру, педагогічну, біологічну, культуру тканин, культуру поведінки. Філософське розуміння культури визначається рівнем розвитку людини як гармонійної істоти.

2. Загальні особливості духовних процесів та розвитку філософії XX ст.

XX ст.. являє особливий етап у розвитку сучасного суспільства. Воно відрізняється динамікою усіх сфер суспільного життя, інтенсифікацією соціальних процесів, прискоренням темпів соціальних змін.

Досить згадати, що людство у XX ст.. пережило дві світових війни, багато революцій із руйнівними наслідками, величезні успіхи в науці і одночасно неможливість використати ці успіхи на благо людства, значно виріс рівень насильства у суспільстві-

ві та недовіра до влади і науці взагалі. Всі ці явища породили різноманітні напрями у філософії: від філософських напрямів „переоцінки” цінностей, до недовіри к філософії. Важливо те, що ця недовіра народжується у лоні самих філософських знань. Це, так звані, філософські напрями позитивізму (махізм, позитивізм, неопозитивізм: логічний та семантичний) , які стверджували думку про виключення (фактично) філософських знань із форм соціальної свідомості. Вони стверджували думку про те, що природознавчі науки самі по собі вирішують філософські питання. Наприклад, „верифікація „ - запропонована представниками логічного позитивізму процедура перевірки наукових знань на істинність: за допомогою апарату математичної логіки треба було звести положення науки до „ атомарних „ суджень, а останні порівняти з „ атомарними фактами”. Принцип „фальсифікації” – це теж принцип перевірки знань з дуже складними процедурами. Слід підкреслити, що загалом теоретичні ідеї будь якого напрямку фактично емпірично перевірити майже не можливо.

Рядом, з так званими сцієнтичними напрямими у філософії, розвиваються філософські напрями антропологічного толку. Тут ми маємо дуже багато талановитих думок та напрямів, які не відповідають традиційним напрямам у філософії, але потребують ретельного обміркування. Це, насамперед, ідеї екзистенціалістів , фрейдистів та неофрейдистів, представників герменевтики.

Отже, філософія ХХ століття вийшла далеко за межі академічних аудиторій, постала інтегрованою у системі загальної освіти, вона не замикається лише на тому змісті, який виник у ХХ ст., а навпаки, актуалізує всю попередню філософію, завдяки чому почали поступово розмиватися грані між філософськими працями та працями і жанрами з інших сфер інтелектуальної діяльності.

Питання та скорочені методично – змістові відповіді на ці питання по курсу філософії з елементами історико – філософського тлумачення для студентів Національного Гірничого Університету розроблена доцентом кафедри філософії Блєдновим Іваном Федоровичем .

Затверджено на засіданні кафедри філософії Національного Гірничого Університету.

**Протокол кафедри від
„ ” лютого 2008 р.**

**Завідуюча кафедрою
професор
Ю. А. Шабанова.**